

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Första Kammaren. N:o 27.

Lördagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

Herr statsrådet *von Friesen* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om afstående af Sveriges rätt att återlösa Wismar med område.

Herr statsrådet *Meyer* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående förslag till lag angående solidariska bankbolag m. m.; och

2:o) med förslag till lag angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs, till lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura, samt till lag angående ändrad lydelse af 55 § i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

n:o 35, angående efterskänkande af vissa delar utaf ett lån, som från odlingslånefonden beviljats för utdikning och odling af mark till, bland annat, Häradso i Åkers socken af Jönköpings län; och

n:o 39, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning af vissa telefonledning, dels ock Kungl. Maj:ts i särskild proposition framställda

förslag om beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af Andra Kammarens beslut med föranledande af därstädes väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af den vissa städer åliggande skyldigheten att bekosta lokal åt telegrafstation.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Cavallis* nästlidne dag bordlagda motion, n:o 55, med förslag till ändrad lydelse af §§ 1 och 17 i brännvinsförsäljningsförordningen.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 18 och 20 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—36.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

*ifrågasatt
anslag till
gymnastik-
och idrotts-
värdning i
Uppsala.*

Herr Gilljam: Såsom synes, har statsutskottet, utan någon reservation, afstyrkt Kungl. Maj:t ifrågavarande framställning. Statsutskottet har likväl erkänt, att förslaget syfte är behjärtansvärdt och att Uppsala universitet kan hafva billiga anspråk på att få en egen gymnastikbyggnad. Skälet till den ogynsamma utgången

måste sålunda vara att söka däruti, att det begärda anslaget synts utskottet vara alltför stort, och det medgifves, att det icke är obetydligt. Men om bakom utskottets förklaring i detta afseende skulle ligga något uttryck af den uppfattningen, att universitetet kommit fram med behöriga anspråk, så har jag ansett mig böra begära ordet för att i det afseendet inlägga en liten gensaga.

Att det nuvarande tillståndet vid Uppsala universitet i afseende å gymnastikanordningen är ytterst olämpligt, läser icke kunna förnekas, ja, det är på det hela taget sämre än det varit i äldre tider. Under icke mindre än 30 år har universitetet nödgats att genom lån skaffa sig en gymnastiksal. Behovvet af en egen gymnastiklokal för universitetet har varit allmänt erkänt, och i öfver 25 år, kan man säga, har denna fråga varit uppe på dagordningen och varit föremål för den ena utredningen efter den andra. Hvad den nu föreliggande utredningen beträffar, synes den mig vara gjord med all den omtanke och omsorg, som är möjlig, och departementschefen har i det afseendet äfven gifvit universitetsmyndigheterna sitt fulla erkännande.

Då nu utskottet icke på något sätt antydt, i hvilket afseende de framställda anspråken synts vara för stora, så måste man gissa sig fram, där man icke har någon fast hållpunkt. Jag antager då, att utskottet möjligen först och främst ansett, att anläggningen af idrottsplatsen antingen är alldeles obehöflig eller ock tilltagen i en alltför omfattande skala. Det är likväl en känd sak, att alla sakkunnige — och det af skäl, som hvar och en lätt kan förstå — hafva den uppfattningen, att till gymnastiken med nödvändighet sluta sig såsom komplement öfningar i friska luften. Dylika öfningar hafva just genom den omständigheten, att de försiggå under bar himmel, ett alldeles afgjort företräde framför gymnastiköfningar, som alltid måste försiggå inne i en sal. Om för öfrigt idrottsplatsen skulle vara något stort tilltagen — något som jag hvarken vill bejaka eller förneka — så hafva vi dock att ihågkomma, att studentkåren kan anses med sitt frikostiga anbud om ett bidrag till det hela af 50,000 kronor hafva i ganska väsentlig mån neutraliserat anmärkningarna i detta afseende.

Öfvergår jag då till gymnastikbyggnaden med därtill hörande simhall, så är det gifvet, att en sådan inrättning måste blifva ganska dyr. Jag har just för några ögonblick sedan, icke själf sett i tidningarna, men hört uppgifvas från trovärdigt håll, att Gäfle stad för närvarande läser vara betänkt på att upprätta en gymnastikbyggnad med tillhörande simhall, och att kostnadsförslaget slutar på 500,000 kronor. I den kungl. propositionen är dock icke fråga om mera än något öfver 300,000 kronor för det ifrågavarande ändamålet. Herrarne torde därför benäget uppmärksamma, att om en sådan här anläggning blir dyrbar, så ligger detta i sakens egen natur. Det har icke undgått min uppmärksamhet, att det verkligen finnes några lokaler i den föreslagna gymnastikbyggnaden, om hvilkas

*Ifrågasatt
anslag till
gymnastik-
och idrotts-
inrättning i
Uppsala.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
gymnastik-
och idrotts-
inrättning i
Uppsala.*
(Forts.)

nödvändighet man kan hafva ganska grundade tvifvelsmål. Men hvar och en vet, att när man skall uppgöra planen till en stor byggnad, så bli ofta några utrymmen öfver, som icke från början afsetts, utan för hvilka man snarare efteråt får söka en användning. Jag tror icke att detta kan undvikas, och det spelar för öfrigt en jämförelsevis liten roll i afseende på kostnaden för det hela.

Kommer jag så slutligen till simhallen, som ju egentligen är det, som gör byggnaden så dyr, så synes det mig som om dess uteslutande skulle innebära en alltför stor försämring af den ursprungliga planen. Den med gymnastikbyggnaden afsedda fördelen skulle därigenom blifva väsentligen minskad. Att de akademiska myndigheterna gjort sitt bästa för att hålla kostnaden för simhallen inom behöriga gränser, synes däraf — något som äfven framgår af departementschefens anförande till statsrådsprotokollet — att denna simhall ursprungligen beräknades böra upptaga ett yttnehåll af 200 kvadratmeter, men att detta just för att reducera kostnaderna minskades till 125 kvadratmeter. Denna simhall skulle enligt mitt förmenande icke allenast i och för sig vara af den allra största nytta och betydelse, utan den skall äfven utgöra ett mycket väsentligt villkor för att gymnastiköfningarna skola komma i riktig fart.

Jag har nu intet yrkande att framställa, men jag har velat lägga kammaren på hjärtat, att, om Riksdagen uti ifrågavarande afseende uppställer alltför stora fordringar på en reduktion af kostnaderna, dessa fordringar icke kunna tillgodoses annat än på bekostnad af det helas ändamålsenliga anordning.

Herr Nyström, Carl: Jag har begärt ordet endast för att få instämma i det nyss framförda yttrandet.

Herr Trygger: Jag skall endast med några ord bemöta den siste högt ärade talarens anförande.

Han gjorde gällande, att lusten för gymnastik vore särdeles obetydlig hos studenterna, och såsom exempel anförde han förhållandena i Lund. Jag kan icke tänka mig någon bättre kritik öfver den tanke, som besjälat utskottet, än just detta hans uttalande, ty den gammalmodiga gymnastiken är hvarken tillräcklig att fängsla ungdomens intresse eller att fylla dess behof af kroppsöfningar.

Vidare gjorde den ärade talaren gällande, att studenterna icke begärt något i så stor skala som det här ifrågasatta gymnastikhuset. Häremot ville jag invända, att studentkåren uppställt såsom villkor för erbjudandet af 50,000 kronor, att frågan ordnades i hufvudsakligen den riktning, som det föreliggande förslaget representerar.

För öfrigt sade nämnda talare, att Uppsala universitet kunde vara väl tillfreds med ett gymnastikhus, ungefär så stort som de gymnastikhus, hvilka finnas vid läroverken. Därpå svarar jag, att ett dylikt gymnastikhus tillfredsställer ingalunda det behof, som här föreligger. Gymnastik, sport och bad, se där hvad som begäres och hvad som verkligen är erforderligt.

Det faktum, att bland många studenter intresset för kroppsöfningar är litet, det förhållandet är just skäl för oss att söka mana fram detta intresse. Ty det förhåller sig så, att när en yngling suttit i sin stol och pluggat från morgon till kväll, så ligger det ofta för honom närmast till hands att söka sin vederkvickelse vid glaset eller vid spelbordet; men det fordras en viss spänstighet och sundhet för att i stället egna sig åt kroppens öfning och stärkande. Därför måste vi stå den unge bi med uppmuntran, och en uppmuntran af kraftigt slag ligger just däri, att det vid universitetet finnes en särskild institution, som har befordrandet af kroppsöfningar till sin uppgift.

*Ifrågasatt
anslag till
gymnastik-
och idrotts-
inrättning i
Uppsala.*
(Forts.)

Herr Billing: Den siste talarens yttrande röjde ett mycket starkt intresse för gymnastik och idrott. I det afseendet, isynnerhet beträffande gymnastik, instämmer jag med honom; det gör nog utskottet också. Jag tror knappast, att man skall kunna finna någon i denna kammare, som personligen intresserar sig mera för gymnastik än jag, som hela mitt lif gymnastiserat och ännu, då jag är hemma i Lund, dagligen deltagar i studenternas gymnastik. Men fastän jag är en så stor vän af gymnastik, kan jag ändå icke tro, att gymnastik har en så stor betydelse i alla de riktningar, som den siste talaren påpekade, så att den, snart sagdt, skulle vara ett hjälpmedel mot all slags osedlighet och en kraft till alla goda gärningar. Härmed må nu vara huru som helst; statsutskottet har icke ansett sig kunna förorda bifall till den kungl. propositionen, därför att statsutskottet ansett, att förslaget är alldeles för stort tilltaget. Men, mina herrar, om också många gånger tusentalen rulla i statsutskottet, så får man väl ändå tänka litet på hvad man förordar och man måste väl stanna ett ögonblick inför ett anslag af denna beskaffenhet. Man begär 307,000 kronor, oafsedt studentkårens 50,000 kronor, och sedan en förvaltningskostnad, som uppgår till 15,000 kronor om året. Om man nu har någon liten erfarenhet angående studenternas intresse för gymnastik -- och jag har en ganska lång sådan ända sedan min studietid -- så vet man, huru obegripligt litet detta i allmänhet är. För en kortare tid händer det, att det flammar upp; men det dör vanligen snart bort. Jag kan berätta, att på allmänna gymnastiken i Lund, där jag går, gå utom mig en akademiskamrerare och en apotekare och någon gång en student, aldrig mer än två. Nu kan det ju hända, att i Uppsala intresset för gymnastik är större, och särskildt blefve nog intresset stort i början. Men att taga till en gymnastikbyggnad, där enligt beräkning afdelningar på 100 gymnaster skulle aflösa hvarandra, är enligt min uppfattning fullkomligt orimligt.

Jag vill med anledning däraf, att den siste talaren så varmt värdjade till oss, att det var studenterna som begärde denna byggnad, tillägga, att studenterna aldrig begärt och aldrig tänkt sig en

Ifrågasatt anslag till gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala. så stort tilltagen byggnad, som det här är fråga om. Deras plan var betydligt mera inskränkt.

Statsutskottet har icke velat gå in i någon granskning rörande simhallen eller några andra detaljer. Allt hvad utskottet sagt är, att förslaget är för stort tilltaget. Utskottet har tänkt sig, att det i Uppsala kunde byggas ett gymnastikhus af ungefär den storlek, som vid våra högre läroverk, oaktadt det nog icke kommer att bli på långt när så många, som gymnastisera i Uppsala som vid läroverken, där gymnastikundervisningen är obligatorisk för skolynglingarne. Statsutskottet har ansett, att ett gymnastikhus vid universitetet kunde möjligen få vara något litet ståtligare, men att det dock icke bör tilltagas i så ofantligt stora dimensioner, att det kräfver ett anslag af 307,000 kronor jämte 15,000 kronor i årliga förvaltningskostnader.

Hvad slutligen idrottsplatsen beträffar, har utskottet egentligen icke tagit hänsyn till den. Det är studenterna, som skola bekosta den med sitt bidrag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Kungl. Maj:t har af Riksdagen begärt dels ett anslag af 307,233 kronor att jämte det af studentkåren erbjudna bidrag af 50,000 kronor användas till bekostande af såväl ett gymnastikhus som en idrottsplats för Uppsala universitet, dels ock att af nämnda anslag 50,000 kronor skulle få utbetalas under nästa år. Därjämte har Kungl. Maj:t hemställt, att ett visst jordområde skulle få upplåtas i och för idrottsplatsen. Utskottet har, såsom vi sett af förevarande betänkande, afstyrkt hvad sålunda föreslagits, och det är ju ingenting att undra på, att statsutskottet i dessa tider ryggat tillbaka för en utgift, som ju visserligen icke är så synnerligen stor, eftersom det endast är fråga om 50,000 kronor för nästa år, men dock i det hela uppgår till 307,000 kronor utom det årliga anslag, som sedermera kommer att visa sig behöfligt och som beräknats till cirka 13,000 kronor. Samtidigt som utskottet afstyrker saken för i år, uttalar utskottet, att det anser universitetet äga berättigade anspråk på att erhålla en egen gymnastikbyggnad.

För att man skall kunna riktigt bedöma denna fråga, är det nödvändigt, att man erinrar sig, att gymnastikhuset är beräknadt till 311,000 kronor och idrottsplatsen till 46,200 kronor. Studentkårens utlofvade bidrag utgör 50,000 kronor. Alltså se herrarne, att hvad som begäres af statsverket endast är hvad som enligt den gjorda beräkningen behöfves för gymnastikhuset. Utskottet har erkänt, att universitetet har rätt att få ett gymnastikhus, och det gäller sålunda blott att se till, om det tillämnade gymnastikhuset är för stort. Såvidt jag nu kan finna, är det endast på en enda punkt det skulle kunna komma i fråga att göra någon indragning: det är med afseende å den föreslagna simhallen med en större bassäng och duscher samt afklädningsrum. Hvad simhallen kan

kosta, är svårt att säga, men jag tror, att jag icke misstager mig, om jag påstår, att den besparing, som staten skulle kunna göra vid uppförande af det nya gymnastikhuset med uteslutande af simhallen, vore högst 50,000 à 100,000 kronor. Alltså: om vi följa utskottet, skulle Riksdagen ett annat år bevilja anslag till ett gymnastikhus för en kostnad, som understege det nu begärda anslaget med — jag tager det högsta — cirka 100,000 kronor.

Men, mina herrar, hvad hafva studenterna, om utskottets tanke godkännes, fått, och hvad hafva studenterna då förlorat? De hafva fått gymnastiken, men de hafva förlorat idrotten, och det är fråga om, huruvida icke bägge dessa behöfvas, emedan de fylla olika ändamål. Gymnastiken har ju till uppgift att utveckla kroppen, och det gäller därvidlag att utveckla den så harmoniskt som möjligt; idrotten är icke så mycket en gymnastik för musklerna, utan dess stora betydelse ligger i att den är en gymnastik för hjärnan: den lär hjärnan att med minsta möjliga ansträngning nå ett visst resultat. Hvar och en, som åsett ett tennisspel eller ett bollspel, vet, att det vid ett sådant icke är de starkaste musklerna, som afgå med segern, utan den större uppmärksamheten, det snabbaste beslutet, och detta allt är väl egenskaper, som det gäller för ungdomen att förvärfa, egenskaper, minst lika viktiga som de kunskaper, som vi hafva att bjuda den vid universitetet.

Uppsala studenter hafva till fullo insett, att de behöfva både gymnastik och idrott, och de hafva verkligen starka skäl för denna sin åsikt. Huru komma vår tids studenter upp till universitetet? Se på dessa skolpojkar, huru de se ut, när de varit under skolans träning! Och när de därefter komma till universitetet, ansträngas de där ytterligare. Vår tids studenter behöfva snarare hållas tillbaka än drivas framåt i bokliga stycken. Men, säger man, det är professorernas fel. En ärad talare har här en gång sagt — mycket smickrande för professorerna —, att vi hafva för utmärkta professorer: de äro för fordrande, de drifva sina ämnen för mycket. Härpå kan svaras, att understundom är det professors fel, att det läses så mycket i hans ämne, men orsaken, att det vid universitetet läses så mycket, — hufvudsaklet — det är tidens kraf. Det fordras ej litet af en ung man i våra dagar, och därför måste han läsa mycket. Skola vi kunna hålla oss uppe i konkurrensen, måste vi hafva kunskaper, det är någonting, som läses oss för hvarje dag — framför allt England har i våra dagar fått erkänna, att kunskap är det enda, som gifver kraft äfven i den ekonomiska konkurrensen. För vidsträcktare och djupare kunskapers förvärfvande fordras mycket arbete, och kan man ej minska på arbetet, måste man gifva ungdomen motståndskraft, öka dess förmåga att utföra arbetet. När nu studenten suttit på sin kammare och läst, samt hjärnan är öfverhettad af arbete och han behöfver hvila, icke duger det då att han lägger sig på en soffa, ty där blir han ej fri från tankar. Det fordras någonting annat, och då väljer den ene att gå på en restau-

*Ifrågansatt
anslag till
gymnastik
och idrotts-
inrättning i
Uppsala.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
gymnastik-
och idrotts-
särskrivning i
Uppsala.
(Forts.)*

rant, den andre väljer kortleken — nästan alltid väljes tobaksröken —, men den yngling, som intresserar sig för sport, hvad väljer han? Jo, han väljer företrädesvis naturen. Huruvida komma de emellertid från den åtnjutna rekreationen tillbaka till sitt arbete, dessa ynglingar? Jo, den förre enerverad, delvis i verkligheten slappare än när han afbröt sitt arbete, den senare däremot hurtig, lefnadsglad, beredd att taga nya, kraftiga tag. Kroppsöfningen gör viljan stark och sinnet hoppfullt. Kronan på verket vid all gymnastik och sport är emellertid badet, och Uppsala är synnerligen vanlottadt i den vägen. Fyris är visserligen mångbesjungen, men herrarne veta väl, att Fyris just icke är inbjudande. Studenten kan icke ens på sommaren få sig ett ordentligt bad.

Men ännu en sak. Tro herrarne, att för en yngling, som vid universitetet vänjes att omsorgsfullt sköta sin kropp, med sport, med idrott, med bad, vägen till dessa så farliga lastens nästen är lika kort som för de ynglingar, hvilka söka sin förströelse på krogen, vid kortleken och med cigarren i munnen? För min del tror jag det verkligen icke. Jag är öfvertygad om, att en yngling, som är van att vårda och sköta sin kropp, kan offra den för fosterlandet, men han lämnar icke ut den för att nästa ögonblick få den förgiftad tillbaka. Således: vill man stärka ungdomens sedlighet, finnes det icke något kraftigare medel än att gifva ungdomen tillfälle att taga omsorgsfull vård om sin kropp. Och det är icke blott studenterna, som skulle få nytta af denna vana att sköta kroppen, att sporta och idka friluftslif, utan ungdomen lämnar universitetet, den går ut i landet, ung blir gammal, af studenterna, som gå ut, blir det lärare och familjefäder, och dessa lära i sin ordning sina skolgossar, sina barn att sätta värde på sport, att sätta värde på att vårda sin kropp. De blifva ock själfva ett lysande föredöme för den omkring dem uppväxande barnaskaran däruti, att de hafva lifsglädje och lefnadsmod, att de förmå låta det kraftiga i viljan och det goda i sinnet komma fram, att de icke låta nerverna spela, icke låta sig behärskas af dessa nervösa utbrott, som oftast kallas för elakhet, men som i själfva verket icke äro någonting annat än svaghet, bristande motståndsförmåga.

Mina herrar! Om jag icke vore så varmt öfvertygad, att detta är en för vårt land synnerligen viktig fråga, skulle jag icke vågat taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, synnerligast då statsutskottet enhälligt afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Å Uppsala studenters vägnar riktar jag emellertid nu en vädjan till denna kammare. Jag förmodar, att många af herrarne hafva på valborgsmässoaftonen sett detta tåg af hvita mössor, som slingrat sig uppför Carolinabacken till slottet för att där hälsa välkommen våren, ungdomens egen årtid. När man ser denna skara af studenter, då känner man, kraftigare än eljest, hvilket värde den har för vårt land och dess framtid, då inser man till fullo, huru stor vikt det ligger uppå att denna ungdom icke förstöres, att ej en enda af

skaran går förlorad, utan att allt hvad hemmet, hvad skolan, hvad universitetet offrat för att få dessa ynglingar fram till att blifva värdige tjänare af samhället verkligen kommer att bära frukt. Och den, som icke sett låget på valborgsmässoaftonen, har dock kanske en son, en sonson eller en väns son vid universitetet, och han kan nog ej underlåta att känna oro för denne yngling, af hvilken man fordrar så mycket, men hvilken man kanske icke gifvit tillräcklig kraft. Jag hyser tillförsigt, att denna kammare skall behjerta ungdomens behof af tillfälle att stärka sitt sinne, att bevara sin kropp, för att därigenom blifva kraftig nog att möta lifvets mången gång så svåra kamp. Och då nu studenterna själfva vädjat till statsmakterna, är icke detta en särskild anledning för eder att noga öfverväga, innan I vägren detta anslag, som för denna gång icke gäller högre belopp än 50,000 kronor? Kommen ihåg, att ungdomen har frånsagt sig ansvaret och lagt det på Kungl. Maj:t och Riksdagen! Kungl. Maj:t har äskat anslaget, och jag är nog djärf att hoppas, att Riksdagens Första Kammare genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag skall villfara den bön, som Uppsala studenter genom mig fått framförd till kammaren.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 38—114.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Funkten 115.

Herr Billing: Herr grefve och talman! Mina herrar! Statsutskottets pluralitet har afstyrkt Kungl. Maj:ts proposition om beviljande af ett anslag å 75,000 kronor för att därmed bekosta utgifvandet af de vetenskapliga resultaten af doktor Hedins forskningsresor, hvilket anslag skulle utgå under tre år med 25,000 kronor om året. Vid beviljandet af detta anslag äro, enligt den kungliga propositionen, fästade tre villkor till statens trygghet och bästa: först det att, om omkostnaderna skulle öfverstiga dessa 75,000 kronor, doktor Hedin åtager sig ansvaret för det öfverskjutande beloppet; vidare att all inkomst genom försäljning af de utgifna skrifterna och kartorna skall oafkortadt tillfalla staten, samt slutligen att en hel del

*Ifrågasatt
anslag till
gymnastik-
och idrotts-
inrättning i
Uppsala.*

*Angående
bearbetning
m. m. af
vetenskapliga
resultat af
en resa i
Centralasien.*

*Angående
bearbetning
m. m. af
vetenskapliga
resultat af
en resa i
Centralasien.*

samlingar, som doktor Hedin medfört från sina sista resor, skola tillfalla statens museum. Herrarne torde alla i någon mån känna till Hedins vidsträckta och märkliga upptäcktsresor. Det vetenskapliga värdet af hvad han kommer att från och om dessa resor publicera, kunna naturligtvis endast få fullt uppskatta; men dessa meddelanden hafva till sina olika delar varit underkastade pröfning af de mest sakkunnige män i landet, och dessa hafva lifligt tillstyrkt det begärda anslaget för utgifvande i tryck af dessa meddelanden. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten därå, att Hedin för alla sina resor icke åtnjutit något som helst bidrag af svenska staten, utan utfört dem dels å egen bekostnad och dels med bistånd af enskilde. Af sin enskilda förmögenhet har han nedlagt cirka 40,000 kronor på dessa resor. Det kan väl ej på allvar ifrågasättas annat, än att de vetenskapliga resultaten af hans ryktbara resor böra komma till hela den europeiska allmänhetens kännedom; och det kan väl ej heller ifrågasättas annat, än att publikationen däraf bör ske från Sverige. Det förefaller då, som vore det för den svenska Riksdagen helt enkelt en skyldighet att bevilja härför nödigt anslag. Hedins resor ha ju fått det mest smickrande erkännande i hela Europa och spridd äro öfver hans fosterland. Det är icke många, mina herrar, som blifvit i stånd att verka så mycket för vårt lands rykte och höja dess ära. Och när detta lyckats honom, bör väl Riksdagen ej ställa sig afvog, utan bevilja det äskade anslaget.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet von Friesen: Till hvad den förre ärade talaren och ordföranden på utskottsafdelningen yttrat har jag ej mycket att tillägga. Han har redan påpekat, att doktor Hedin för närvarande är en berömd man — man kan väl utan ringaste öfverdrift säga: en världsberömd man. Jag vill blott ytterligare påpeka, att i detta anslag, som här begärts, icke ingår något arfvode för doktor Hedins arbete med utgifvandet af det ifrågasatta kartverket, utan dessa medel äro afsedda blott till betäckande af själftva utgifningskostnaden. Hvad som begäres är, att honom skall beredas tillfälle att få publicera resultaten af de resor, som han utan understöd af statsmedel företagit — sitt arbete offerar han fortfarande utan vedergällning åt det allmänna. Det vore icke bra, om det då förmenades honom att offentliggöra de vetenskapliga resultat, till hvilka han kommit. Jag är öfvertygad, att den svenska Riksdagen skall behjarta detta och bevilja det äskade anslaget.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och sedan på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 116—124.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 125.

*Anslag till
idrottens
främjande.*

Herr statsrådet von Friesen: Då Kungl. Maj:t här har begärt ett anslag å 20,000 kronor, sammanhänger detta med omständigheter, som äro delvis kända för kammaren. Denna förening, som så att säga bildar centrum för idrottslifvet i Sverige, har hittills lefvat på enskilda bidrag, men i samma mån som föreningens uppgift vuxit, har föreningen fått allt svårare att reda sig. Därför ingick föreningen till Kungl. Maj:t med begäran om tillstånd till ett penninglotteri, som skulle inbringa en högst betydande summa. Den frågan var beroende på Kungl. Maj:ts pröfning vid förra riksdagen. Till den Riksdagen hade Kungl. Maj:t ingått med en annan begäran, nämligen om ett anslag å 10,000 kronor till föreningen; men Riksdagen afslog denna framställning. Då man studerar handlingarna, finner man, att detta delvis berodde på att lotterifrågan ännu ej var afgjord, men att samtidigt betonades, att Riksdagen helst såge, det detta stora lotteri ej komme till stånd. Sedermera blef också framställningen därom af Kungl. Maj:t afslagen; och således är hoppet förbi om den inkomst, som skulle blifvit följden af lotteriet.

Utom denna förening hafva äfven andra idrottsföreningar, såsom föreningen för skidlöpningens befrämjande m. fl., ingått till Kungl. Maj:t med begäran om anslag. Det ansågs emellertid lämpligare att gifva denna centralförening ett anslag, hvarmed den sedermera kunde understödja smärre lokalföreningar och främja olika grenar af idrotten. Men det var då svårt att sätta beloppet lägre än till här begärda 20,000 kronor, om föreningen, beröfvad den tilltänkta inkomsten genom lotteriet, dock skulle kunna bilda ett centrum för idrotten i landet. Något annat anslag utgår icke för närvarande från staten till idrottens understöd. Det hade därför synt mig önskligt, att Riksdagen beviljat det begärda anslaget; men i sakens nuvarande läge och efter det uttalande, som af utskottet i ärendet gjorts, anser jag mig icke böra framställa något yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten 126.

Lades till handlingarna.

Punkten 127.

Utskottets hemställan bifölls.

*Höjning af
tullen å fly-
tande kol-
syra.*

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 18 och 20 i denna månad bordlagda betänkande n:o 30, i anledning af väckt motion om högre tull å flytande kolsyra.

Herr Rydberg: Herr grefve och talman! Mine herrar! Såsom motionär i denna fråga om ändrad tullsats å flytande kolsyra kan jag gifvetvis ej finna mig tillfredsställd med den afstyrkande hemställan, som framkommit från bevillningsutskottets majoritet. Jag anser, att motionen förtjänar ett bättre öde än att läggas i papperskorgen. helst då Tyskland nu i sin tulltaxa för denna vara infört en värdetull, motsvarande omkring 16 öre per kilogram. Lyckligtvis hafva också sex ledamöter af utskottet från denna kamrars reserverat sig mot utskottets hemställan; och fyra af dem, nämligen herrar Almström, Nisser, Wester och Weinberg, hafva ansett, att utskottet bort tillstyrka en tullsats för denna vara af 10 öre per kilogram. Detta ger mig anledning att hoppas, att kamraren måtte bifalla denna af reservanterna gjorda hemställan; och ber jag därför, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herr Almström med flere vid betänkandet fogade reservation.

Herr Östberg: Då jag ställt mig på utskottets sida i den föreliggande frågan, anser jag mig skyldig att yttra några ord därom.

Det må visserligen vara sant, att det är af vikt att söka bibehålla denna industri inom vårt land och att skydda den mot allt för stark konkurrens från utlandet; men det synes mig emellertid, att en sådan utredning rörande behovet af denna tullsats icke föreligger, att man i år bör bifalla den framställda begäran om förhöjd tull. Förhållandet är det, att priset på den flytande kolsyran har ända till den allra sista tiden varit ganska högt. Reservanterna erinra här om att priset har under den senare tiden varit ungefär 50 öre per kilogram; under den förra hälften af 1902 stod priset ännu uppe i 53 öre. Sedan har priset under den allra senaste tiden sjunkit till 35 öre per kilogram, och det är denna sänkning, som gifvit anledning till förslaget om höjning af tullen. Det synes mig emellertid, att denna nedsättning af priset har ägt bestånd alldeles för kort tid, för att man redan nu skulle vidtaga en sådan åtgärd. Det är mycket möjligt, att det låga priset är mera en tillfällighet. I själfva verket har denna fabrikation ett icke så obetydligt skydd uti den omständigheten, att varan införes uti mycket tunga järncylindrar, hvilka naturligtvis draga en ganska betydlig frakt. Den flytande kolsyran införes i järncylindrar, hvilka väga 40 å 44 kilogram, under det att den däri innehållna kolsyran väger 20 kilogram. Således är det ju klart, att detta ofantligt tunga emballage kräfver en mycket betydande fraktkostnad både för tur och retur, hvilket åter för den inhemska fabrikationen bereder ett visst skydd gent emot utlandet.

Utan att vilja förneka, att ju icke en höjning utaf tullsatsen kan komma att visa sig behöflig, tror jag dock icke, att det för närvarande finnes tillräckligt skäl att gå in på den här gjorda framställningen, och har jag därför anslutit mig till utskottets hemställan, till hvilken jag nu ber att få yrka bifall.

*Höjning af
tullen å fly-
tande kol-
syra.*
(Forts.)

Herr Almström: Herr grefve och talman, mina herrar! Då priset på flytande kolsyra höll sig mellan 50 öre och 1 krona per kilogram, var den därpå åsatta tullen af 15 procent af värdet ett tillräckligt skydd. Under de sista åren — icke allenast det sista året, såsom den senaste talaren anförde — har emellertid en mycket stark konkurrens med Tyskland och Holland börjat äga rum. Det skydd, som, efter hvad den senaste talaren nämnde, skulle ligga i varans emballering och kostnaderna för transporten, tyckes dock icke vara synnerligen kraftigt, då kolsyran, importerad hit till Stockholm och med alla fraktkostnader betalda, icke har i tullen värderats högre än till 18 öre per kilogram. Från att, då varan gällde 50 öre å 1 krona per kilogram, hafva utgjort $7\frac{1}{2}$ å 15 öre per kilogram, har således tullen å varan numera reducerats till 2,7 öre.

Nu är härvid att märka, att hela värdet af en sådan cylinder — enligt den värdering som skett af tullverket — icke skulle uppgå till mer än 5 kronor 40 öre. Jag tror, att alla de, som hafva att syssla med handel och dylik rörelse och som veta hvad expeditions-kostnader, kontorskostnader och allmänna utgifter vilja säga, skola med mig instämma däri, att detta pris, 5 kronor 40 öre, icke är ett ärligt pris utan ett sådant, som har tillkommit för att förkväfvva den svenska industrien. Ett bevis härför torde också ligga däruti, att då, enligt hvad som upplystes i bevillningsutskottet, en kolsyre-fabrik i södra Sverige, hvilken började lida af den tyska importen, tog repressalier genom att börja utsända sina varor till tyska hamnar, en uppgörelse mellan de tyska och den sydsvenska fabriken måste träffas, till följd hvaraf denna konkurrens upphörde. Men den holländska konkurrensen står ännu kvar, och det är den som är den farligaste.

Detta är ju icke någon stor och viktig fråga, men den utgör i alla fall ett bevis på hurusom i många fall utläningen hitsänder sitt öfverskott icke allenast för att sälja detta, utan för att därigenom bereda sig framtida afsättning, sedan den svenska industrien blifvit undanskjuten.

Uti motiveringen till utskottets hemställan nämnes, att en förhöjning af tullen skulle verka fördyrande på de läskedrycker, till hvilka kolsyran användes. Jag vill då påminna därom, att först och främst det står läskedrycksfabrikerna fritt att fortfarande liksom hittills själfva tillverka sin kolsyra. Detta sker också vid de stora vattenfabrikerna. Vidare är att märka, att, om någon skillnad i tillverkningskostnaden skulle uppstå, denna skillnad kommer att begränsas till 0,1 öre per flaska. Men jag ber äfven att få påminna

*Höjning af
tullen å fly-
tande kol-
syra.*
(Forts.)

därom, att, då man hade att betala 50 öre å 1 krona per kilogram för kolsyran, ingen klagan däröfver hördes, och icke heller har någon nedsättning i vattenpriset skett, sedan varan gått ned så betydligt i pris som nu varit fallet.

Jag ber att få upppepa, att om detta också icke är någon stor och viktig industri, så är det dock en industri, som ovillkorligen håller på att undergå samma öde som åtskilliga andra, nämligen att helt och hållet strykas ut från våra näringar till följd af illojal konkurrens. Jag ber äfven att på samma gång få påminna, att reservationen innehåller icke allenast ett förslag till en tullsats af 10 öre per kilogram, utan äfven ett förslag till en ordentlig beräkning af tullen vid införsel. Det är ju alltför väl känt, att de värdeuppgifter, som lämnas rörande importerade varor, äro i många fall alldeles oriktiga och vilseledande. Här har nu föreslagits en tull efter varans nettovikt, hvarjämte sättet, hvarpå denna nettovikt skall beräknas, är tydligt och klart angifvet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lithander: Såsom af betänkandet synes, har jag låtit anteckna, att jag icke varit närvarande vid slutbehandlingen af denna fråga. Jag har tämligen öfverraskats af det afslagsyrkande, som beslutits i utskottet, då nämligen frågan där varit föremål för vidlyftig utredning. En föregående talare ansåg, att utredningen var något otillräcklig, men under behandlingen i utskottet var utskottet i tillfälle att tvenne särskilda gånger åhöra mycket vägledande utredningar af sakkunnige personer. Jag instämmer med föregående talare däri, att frågan icke är stor, men den har ändå en viss betydelse och icke minst i det hänseendet, att man här öfvergår till ett förtullningssätt, som bör anses vara det rätta, eller från värdetull till viktull. — Äfven jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tillberg: En af de talare, som nu yttrat sig, har sagt, att ingen utredning föreligger om behovet af denna tull; jag vill bestämdt bestrida detta. I utskottet hafva de bolag, som här i Sverige sysselsätta sig med tillverkning af flytande kolsyra, företett sina räkenskaper och kalkyler, och jag ber att få anföra några siffror, tagna ur kalkylboken, som föres vid den förnämsta af dessa fabriker, hvilken arbetar under de gynnsammaste förhållandena, nämligen den i Limhamn. Man ser häraf, att denna fabrik kan tillverka flytande kolsyra för en kostnad af 8,2 öre pr kilogram, men att under annan tid, samma månad, samma kostnad kan uppgå till 27 öre. Man kan se, att tillverkningskostnaden ibland nedgått under 7 öre liksom den också ibland kunnat stiga öfver 30, t. o. m. 40 öre. Af detta finner man först det glädjande förhållandet, att vi kunna här i landet tillverka flytande kolsyra för samma pris, som man under gynnsamma förhållanden i Tyskland tillverkar densamma. Såsom känt,

utgöras ingredienserna till flytande kolsyra af kalk och koks; kalken är här lika billig som i Tyskland, och för koksen är prisskillnaden icke större, än att frakten, som importörerna hafva att betala, ungefär ekvivalerar densamma. Emellertid kan detta låga tillverkningspris icke bestå annat än under förutsättning att fabriken ständigt arbetar, och detta förhållande bevisar, i hvilken svag ställning vi befinna oss gent emot de stora industricentra i vårt grannland Tyskland och i Holland, och jag kan härvid åberopa mig på hvad som anfördes för kort tid sedan, då frågan rörande tull på elektriska maskiner här afgjordes. Om de fabriker, som då voro på tal, arbeta året om och tillverka samma vara, kunna de göra den oerhördt mycket billigare. Så är äfven här förhållandet. Då man vid en fabrik i Stettin eller i kuststäderna på andra sidan Östersjön arbetar året rundt vid tillverkning af flytande kolsyra, så är en dylik fabrik i väsentligt bättre läge än de svenska fabriker. Nu skulle man kunna tänka sig, att det rätta vore, att af de svenska tre fabriker tvenne nedlade sin verksamhet och endast den tredje fungerade. Men icke ens detta skulle leda till målet, då flytande kolsyra har sin egentliga afsättning om sommaren.

Jag vågar alltså påstå, att det icke saknas några uppgifter i denna utredning. Herr Östberg vet väl, att vi här kunna drifva denna tillverkning lika billigt som i något annat land, och att endast de säregna förhållanden, under hvilka vi lefva, göra att priserna tidtals måste höjas. I Tyskland användes flytande kolsyra året om icke blott vid tillverkningen af läskedrycker, utan äfven vid servering af öl och vid användning af vissa maskiner. Jag tror, att om det är riktigt hvad här anförts och äfven lämnats obestriddt, att för närvarande flytande kolsyra importeras för pris, växlande mellan 12 och 13 öre, är detta ett osundt pris, som endast afser att döda den svenska kolsyrefabrikationen, men jag tror, att från Tyskland och Holland med fördel kan importeras kolsyra för ett pris, liggande mellan 18 och 20 öre. Om därtill lägges tullen, 10 öre, kommer jag till ett medelpris af 29 öre, och detta skulle, menar jag, kunna blifva ett standardpris för den närmaste framtiden för kolsyra, levererad inom riket. Då har alltså priset under tio år sjunkit från 79,77 öre 1894 till 54,12 öre 1898, 34,85 öre 1902 och 29 öre 1903. Jag tror, att denna ständigt fortgående sänkning af priset är alldeles tillräckligt tillfredsställande för konsumenterna; och jag är icke ens säker, att dessa bolag kunna existera med den nu föreslagna tullen, men jag hoppas, att de åtminstone under sommartiden skola hafva vinst på sin rörelse och att sålunda deras fortsatta verksamhet skall möjliggöras. — Återigen tycker jag utredningen gifver vid handen att, därest tullen icke kommer till stånd, de icke kunna existera, och jag undrar, huruvida det kan vara skäl att vid tullregleringen göra undantag beträffande dessa fabriker, som tillverka flytande kolsyra. För min del kan jag icke inse, hvarför sådant undantag skall göras. Det är för herr Östberg väl bekant, att flytande kol-

Höjning af tullen å flytande kolsyra.

(Forts.)

*Höjning af
tullen å fly-
tande kol-
syra.*
(Forts.)

syra användes äfven inom andra industrigrenar, visserligen ännu i liten skala, men säkert är, att användningen kommer att blifva större äfven för maskinella behof, om jag så får säga. Det vore då orätt att i sin linda döda en industri, hvilken förut haft skydd af tull, synnerligast som de, hvilka inlåtit sig på ifrågavarande tillverkning, förut genom tullagstiftningen erhållit uppmuntran att arbeta på detta område. Jag tror det således vara orätt att i förtid döda denna industri; fara ligger dessutom i att beröfva oss möjligheten att inom riket erhålla flytande kolsyra. Jag vill endast erinra om den varma sommaren 1901, då vi under 14 dagar voro i mycket stort behof af kolsyra. Det är ju möjligt, att några af herrarne känna en viss motvilja mot här föreslagna tullförhöjning, emedan förbrukningen af kolsyra i form af kolsyradt vatten är så stor och allmän. Jag tror, att dessa särskildt böra behjarta hvad jag nyss sade; låt oss icke beröfva oss möjligheten af att kunna tillverka flytande kolsyra inom landet.

Jag yrkar bifall till herr Almströms reservation.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande betänkande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte antaga det förslag, som innefattades i den af herr Almström m. fl. vid betänkandet afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herr Almström m. fl. afgifna reservation vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Westring* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående utvidgning af Kristinehamns hospital samt af Piteå hospital och asyl; samt

2:o) angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 18 och 20 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 31, i anledning af väckt motion om ulla till 8 och 12 §§ bevillningsförordningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 18 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 42, i anledning af väckt motion om skrivelse till Konungen i fråga om närmare bestämmelser rörande villkoren för värnpliktiges rätt att afflytta från riket.

*Ifrågasatt
skärpning af
villkoren för
värnpliktiges
rätt att af-
flytta från
riket.*

Friherre Alströmer: Jag ber först att få erkänna, att lagutskottet egnat min motion en ganska omsorgsfull behandling, så att jag i sådant afseende icke har något att beklaga mig öfver, men jag har icke kunnat finna mig öfvertygad af utskottets motivering, som slutar med afslagsyrkande. Detta stöder utskottet hufvudsakligen på tre skäl: det första är, att en liknande framställning vid 1886 års riksdag blifvit af vederbörande utskott afstyrkt samt af Första Kammaren afslagen. Utskottet förklarade då, »att det syntes utskottet betänkligt att vägra de värnpliktige, som för vinnande af bättre utkomst eller på grund af eljest ömmande omständigheter önskade afflytta från riket, tillstånd därtill». Vidare anför lagutskottet — det var då ett tillfälligt utskott, som hade frågan om hand — att dessa af det tillfälliga utskottet anförda skäl fortfarande synas äga giltighet. Men sedan 1886 hafva vi dock haft tvenne i afseende å försvaret mycket viktiga år, 1892 och 1901, och jag undrar, om icke förhållandena sedan 1886 så väsentligt ändrats, dels därigenom att vi fått en ny försvarsorganisation, och dels däri att vi i högst väsentlig mån ökat vår försvarskraft genom millionanslag till såväl fästningar som pansarfartyg m. m. Under denna tid hafva vi dock med en hos vårt folk ganska vanlig bekymmerslöshet åsett, huru tusentals och åter tusentals af dem, som utgöra vår lefvande försvarskraft, utflyttat från Sverige. Under tioårsperioden 1891—1900 hafva, såsom jag i motionen påvisat, icke mindre än 32,306 värnpliktige utflyttat. Nu erkänner visserligen lagutskottet, att emigrationen i allmänhet är en mycket »bekvärlig företeelse för ett land», och att »särskildt måste det vara önskvärdt att hämma utvandringen af de yngre personer, på hvilka staten företrädesvis kan ställa den berättigade fordran, att de genom fullgörande af sina medborgerliga skyldigheter och utförande af arbete i fosterlandets tjänst skola återgälda detsamma något af hvad på dem uppfrats. Men lagutskottet tröstar sig med, att »ökad fosterlandskärlek och förbättrad insikt om de fördelar, hemlandet erbjuder, torde vara de medel, hvilka bäst och säkrast leda till målet». Jag beklagar, att jag icke är lika sangvinisk som utskottet. Jag tror det fordras lagbestämmelser för att hindra, att de värnpliktige af en eller annan anledning utflytta — lagutskottet erkänner riktigheten af motionärens påstående, att fruktan för militärtjänst ofta är orsaken till utvandringen — och jag tror verkligen, att det behöfves annat än en dylik sangvinisk förhoppning att bygga på, om vi icke till slut skola stå utan den lefvande försvarskraft, som vi i alla fall i första rummet hafva att trygga oss till.

*Ifrågasatt
skärpnng af
villkoren för
värnpliktiges
rätt att af-
flytta från
riket.*

(Forts.)

Sedan anföres af lagutskottet ett skäl, som jag erkänner att utskottet på visst sätt haft rätt att bygga något på, och det är, att Kungl. Maj:t på sista tiden iakttagit en annan praxis i afseende å beviljande af värnpliktiges ansökningar att få ur riket afflytta. Men om vi se till effekten af nu omtalade praxis, så är det nog sannt, att år 1900 af 3,489 ansökningar endast 21 blifvit afslagna och 1901 af 4,606 endast 40, men att 1902 af 7,655 visserligen 832 afslagits. Nästa kolumn utvisar dock, att icke mindre än 6,823 värnpliktige fått tillstånd att under 1902 utflytta. Jag hemställer till eder, mina herrar! Är det icke i alla fall för mycket, att 6,823 unge män fått lämna landet utan att fullgöra sin skyldighet mot staten? Jag skall icke uppehålla kammaren med något långt försvar för min motion, jag vill endast till sist påpeka, att utskottet med afseende på införande af den s. k. värnskatten, som skulle erläggas bland annat af den, som afflyttade från riket, för hans återstående tjänstetid i beväringen, anför följande: »förslaget om införande af värnskatt» — den var före vid 1901 års riksdag — »vann öfver hufvud ej Riksdagens bifall. Motionären synes emellertid anse, att genom en sådan skatt för dem, som önska utvandra, skulle åstadkommas en lämplig utväg att inskränka de värnpliktiges utvandring eller åtminstone bereda staten en ersättning för dess förlust genom utvandringen.» Jag tror verkligen, att en värnskatt skulle hafva denna kraftiga verkan och att den i högst väsentlig mån skulle inskränka de värnpliktiges utvandring; jag anser också detta vara det riktigaste sättet att förekomma utströmningen ur landet af värnpliktig ungdom; och om därjämte kunde vinnas, att staten bereddes någon ersättning för den förlust, densamma genom utvandringen tillskyndas, anser jag icke, att däremot kan finnas något att invända.

Afven om jag, herr grefve och talman, då lagutskottet i denna fråga varit enigt, icke hyser stor förhoppning, att kammaren skall bifalla min motion, hoppas jag dock för den vinna något understöd, och ber, herr grefve och talman, att få yrka bifall till densamma.

Grefve Hamilton: Jag betviflar, att den aktade motionären och hans meningsfränder skulle kunna på lagstiftningens väg uppnå det mål, de eftersträfvat, eller hindrandet af värnpliktiges emigration, ty med den uppfattning, som i allmänhet är hos oss rådande angående den personliga friheten, och med hänsyn till öfriga för handen varande förhållanden föreställer jag mig, att hvar och en tämligen oförmärkt kan öfverskrida landets gräns. Den lagstiftning, som här ifrågasättes, skulle däremot hindra en emigrant att återvända till landet. Han skulle nämligen hafva lämnat det såsom en lagbrytare. Men vi veta, att åtskilliga, som utvandrat till Amerika vid unga år och där förtjänat förmögenhet, sedan återvända till hemlandet för att här tillbringa sin ålderdom, och detta till gagn för landet. För öfrigt är det ju vår önskan, att de personer, som skola försvara vårt land, böra vara frie män, besjälade af sann fosterlandskärlek, och

icke slafvar, som måste piskas ut i strid för ett land, som de önska fortast möjligt lämna. Enligt min uppfattning skulle det mål, den aktade motionären eftersträfvat, bäst nås på sådant sätt, att vi vidtaga sådana förändringar i vårt land, att här samma fördelar som i andra länder, för utvandrande, stå att vinna, och därigenom hindra emigrationen, och jag föreställer mig att i Sverige finnas många utvecklingsmöjligheter. Herr grefve och talman, jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

*Ifrågasatt
skärpning af
villkoren för
värnpliktiges
rätt att af-
flytta från
riket.*

(Forts.)

Herr Sjöcrona: Den nu föreliggande motionen är utan tvifvel synnerligen beaktansvärd och förtjänt af all uppmärksamhet. Motionären synes emellertid med densamma hufvudsakligen eller åtminstone i väsentlig mån åsyfta att få en värnskatt på de värnpliktige eller de yngre, i värnpliktsåldern ej ännu inträdda, som utflytta ur riket, och förmenar, att detta skulle vara ett verksamt medel för att i någon mån stäfja utflyttningen, hvilket det nog också skulle vara.

I hans motion kan väl också inläggas en önskan, att Kongl. Maj:t skulle vid pröfning af ansökningar om tillstånd att utflytta för sådana, som tillhöra värnpliktsåldern, förfara med mera stränghet eller måhända till och med afslå alla sådana ansökningar. Vi veta emellertid af lagutskottets betänkande, och jag har mig dessutom särskildt bekant, att Kungl. Maj:t under de senare åren tillämpat strängare grundsatser vid beviljande af sådana ansökningar, och då motionen icke närmare antyder hvad Riksdagen skulle uttala för önskan i detta afseende, är det måhända icke rätt lämpligt att endast för detta syftemål aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Hvad åter angår värnskattefrågan, synes motionären och äfven lagutskottet hafva förbisett, att Kungl. Maj:t sistlidet är nedsatt en kommitté för utarbetande af förslag till författning om värnskatt för dem, som frikallas från värnpliktens fullgörande eller erhålla uppskof därmed eller afflytta från riket. Jag har äran att vara ordförande i denna kommitté och kan upplysa kammaren därom, att kommitténs arbeten snart nog skola vara afslutade. Därvid torde kommittén komma att föreslå värnpliktsskatt för alla, som efter uppnådd 18 års ålder utflytta ur riket, så länge till dess de hafva kommit ur bevaringsåldern, således till 32 års ålder i vanliga fall eller möjligen längre, såsom vid uppskof eller framflyttning af bevaringsåldern. Nu har emellertid utskottet yttrat här på 9 sidan af utskottets betänkande:

»Såsom motionären antydt, var i det förslag till värnpliktslag, som af Kungl. Maj:t förelades 1901 års Riksdag, införd bestämmelse därom, att s. k. värnskatt skulle erläggas bland annat af den, som afflyttade från riket, för hans återstående tjänstetid i beväringen. Förslaget om införande af värnskatt vann öfver hufvud ej 1901 års Riksdags bifall. Motionären synes emellertid anse, att genom en sådan skatt för dem, som önska utvandra, skulle åstadkommas en lämplig utväg att inskränka de värnpliktiges utvandring eller åt-

*Ifrågasatt
skärpning af
villkoren för
värnpliktiges
rätt att af-
flytta från
riket.*

(Forts.)

minstone bereda staten en ersättning för dess förlust genom utvandringen. Härtill vill utskottet endast anmärka, att denna skatt naturligen ej kan sättas så hög, att den ens tillnärmelsevis skulle utgöra en sådan ersättning, och att för öfrigt, då de värnpliktige, som utvandra, väl i allmänhet ej äga tillgångar utöfver hvad som erfordras för verkställande af själfva utflyttningen, skatten, till hvars verkan att afhålla från utvandring utskottet icke har någon större tilltro, skulle komma att egentligen drabba den utvandrandes anhöriga.»

Härvid vill jag först erinra, att det icke är så alldeles riktigt, då utskottet säger, att förslaget om värnskatt öfver hufvud icke vann 1901 års Riksdags bifall, ty det uteslöts af försvarutskottet ur förslaget till värnpliktslag på den grund, att man ansåg, att det alls icke behöfde stå i värnpliktslagen, utan kunde intagas i särskild lag. För öfrigt, man må hafva hvad tanke som helst om lämpligheten af en värnskatt eller värnpliktsskatt — hvad den än må kallas — men icke är det väl lämpligt, att Riksdagen detta år gör något slags uttalande i en fråga, som beror på handläggning af en kungl. kommitté, och som antagligen under nästa riksdag torde göras till föremål för Riksdagens pröfning. Under sådana förhållanden synes det mig, att kammaren icke bör genom att helt enkelt bifalla utskottets betänkande så att säga göra ett sådant uttalande, ty bifall till utskottets betänkande är ju bifall till såväl kläm som motivering. Här är icke föreslagen någon skrifvelse till Konungen, och således kan jag icke yrka, att de här föreslagna orden skola uteslutas, och jag kan icke heller anse lämpligt att yrka återremis. Däremot synes mig saken lämpligen kunna ordnas så, att kammaren utan att godkänna de af mig upplästa orden i utskottets motivering bifaller utskottets framställning. Skulle kammaren fatta ett sådant beslut, synes det mig, som of äfven motionären på det hela taget skulle kunna vara ganska tillfredsställd, emedan det innebure ett erkännande af hvad han hufvudsakligen åsyftat, nämligen att få införd en värnskatt. Jag tillåter mig således att framställa ett sådant yrkande.

Friherre Alströmer: Efter de af herr Sjöcrona meddelade upplysningar om att kommitténs arbeten snart äro afslutade, skall jag be att få återtaga mitt yrkande och förena mig i det af honom framställda yrkandet.

Herr Unger: Äfven jag skulle vilja säga några ord om utskottets motivering för det slut, hvartill utskottet kommit. Jag finner mig för min del icke fullt tillfredsställd med detsamma.

När utskottet talar om att det är betänkligt att vägra de värnpliktige, som, för vinnande af *bättre utkomst* eller på grund af eljest *ömmade omständigheter*, önskade afflytta från riket, tillstånd därtill, beror det ju alldeles på hvad man menar med *ömmade omständig-*

heter och huruvida man verkligen är öfvertygad, att det är för vinnande af bättre utkomst som de afflytta, och att de hafva anledning tro, att de skola få det bättre, sedan de utflyttat.

Tager man ömmande omständigheter, såsom Kungl. Maj:t allt till det sista året gjort, synes det vara alldeles för ömt mot de värnpliktige, ty de hafva ju dock plikter mot sitt fosterland.

Det är icke rätt, som en ärad talare nyss sade, att de, som icke vilja fullgöra sina förbindelser, skola hafva sin frihet, man kan icke piska dem att försvara sitt fosterland. Det skulle då icke finnas någon värnplikt. Det skulle blott vara friskaror, som skulle försvara land och rike. Någon plikt att värna sitt fosterland skulle således icke finnas, om alla vore så frisinnade som den högt ärade talaren.

Såsom skäl att nu ej bifalla motionen anför utskottet, att Kungl. Maj:t icke lärer underlåta att *under olyckliga omständigheter* vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för att hindra emigrationen. Ja, det är så dags det, då de olyckliga omständigheterna komma och det ena tusentalet värnpliktige efter det andra redan emigrerat, åtminstone är det just icke mycket tillfredsställande för dem, som vilja att vi i farans stund skola hafva ett betryggande försvar.

Utskottet erkänner själf den *berättigade* fordran, staten kan hafva på de unga, att de genom fullgörande af sina medborgerliga skyldigheter återgålda till fosterlandet, hvad det kostat på dem.

Under sådana omständigheter synes det något egendomligt, att utskottet kan komma till det resultatet, att ingenting vidare bör åtgöras, men, säger utskottet, det är »ökad fosterlandskärlek och förbättrad insikt om de fördelar, hemlandet erbjuder», som »torde vara de medel, hvilka bäst och säkrast leda till målet». Mycket sannt, det är obestridligt. Det är alldeles såsom att, när man skall lagstifta mot stöld och öfvervåld, säga, att sådan lagstiftning behöfves icke, enär ökad ärlighet och människovänlighet, bäst leder till det mål, man åsyftar. Men jag tror icke, att man skall vinna ökad fosterlandskärlek genom att släppa ut ur landet ynglingar, som ännu icke lärt att älska sitt fosterland och kommit till insikt om sina medborgerliga plikter. Bättre då, enligt mitt förmenande, att låta dem blifva kvar, så att de må se och lära sig förstå, huru lyckligt och fritt deras fosterland är. Kanske kommer då fosterlandskärleken att ökas bättre, än om de, innan de fullgjort sina skyldigheter mot fosterlandet, få söka oviss lycka i främmande land.

Under sådana förhållanden och då jag icke känner mig tillfredsställd af utskottets förslag, ber jag att, ehuru motionären återtagit sitt yrkande, få yrka bifall till motionen.

Herr Leman: Jag skall icke taga upp till bemötande de många anmärkningar mot motiveringen, som här gjorts; ty om denna kan man ju hafva olika åsikter.

Men mot den talare, som invände, att, om man stiftar en lag, man skall se till, att den blir effektiv, ber jag få anmärka, att äfven

*Ifrågasatt
skärpning af
villkoren för
värnpliktiges
rätt att af-
flytta från
riket.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
skärpning af
villkoren för
värnpliktiges
rätt att af-
flytta från
riket.*

(Forts.)

om man stiftar en förbuds lag mot emigration, så kan en sådan lag dock aldrig göras fullt effektiv, ty med hänsyn till de lättnader, som numera finnas i kommunikationerna, blifver det omöjligt att hålla fullständig kontroll öfver emigrationen. Stadgar man t. ex., att ingen får emigrera, som ej är försedd med utflyttningsbetyg, samt att sådant betyg ej får utfärdas för värnpliktige, för så vidt ej Konungen gifvit dem lof att ur riket afflytta, så kunna de värnpliktige lätt kringgå ett dylikt stadgande, därigenom att de t. ex. resa till Kristiania, Trondhem eller Köpenhamn och emigrera därifrån. När de sedan komma till Amerika — de flesta utflytta ju till Amerika — fordra visserligen de amerikanska myndigheterna, att de skola visa upp, att de hafva pengar till visst belopp, så att de kunna försörja sig, men myndigheterna därstädes fordra ingalunda, att de skola visa utflyttningsbevis.

Om man för öfrigt utfärdar absolut förbud för de värnpliktige att emigrera, men de ändock afflytta från riket: hvad blir följden? Jo, att man för all framtid binder dem vid det främmande landet.

Äfven om det icke är så många, som vilja återvända till fosterlandet, kan det dock hända, att några gripas af hemlängtan och vilja resa tillbaka, men då äro de stämpelade som lagbrytare och kunna icke komma hem.

Härmed må nu vara huru som helst, och härom kunna åsikterna ju vara delade; jag hade därför icke ämnat begära ordet, för så vidt icke den siste talaren hade yrkat bifall till motionen.

Förhållandet är nämligen det, att, huru stora sympatier man än må hysa för motionens syfte, själfva motionen dock af *formella* skäl icke lärs kunna bifallas. Jag är ock alldeles förvissad därom, att ifall lagutskottet, vid det tillfälle då remissen af den då ännu otryckta motionen inom utskottet föredrogs, haft tid att noga genomtänka motionen, så hade utskottet hemställt till kammaren att få återställa densamma för behandling af tillfälligt utskott, och jag erinrar om att, då en likartad motion var före på 1880-talet, den behandlades af tillfälligt utskott. Motionen rör nämligen icke någon af de lagar, angående hvilka det enligt riksdagsordningens § 42 tillkommer lagutskottet att afgifva utlåtande, utan den afser ändring i en förordning, som är af Kungl. Maj:t utfärdad i kommandoväg — en quasi administrativ förordning.

Nu lyder motionärens kläm på följande sätt:

»att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under ompröfning och för *Riksdagen föreslå de närmare bestämmelser* rörande villkoren för värnpliktiges rättighet att från riket afflytta, hvilka, utöfver hvad för närvarande finnes föreskrifvet, lämpligen må kunna stadgas i afsikt att i betydlig mån inskränka denna emigration af värnpliktig ungdom.»

Motionen vore fullt *formellt* berättigad, för så vidt stadgarna om värnpliktiges rätt att ur riket afflytta förut hade blifvit fastställda af Konung och Riksdag; men då så ej är förhållandet, skulle man,

om man bifölle motionen, ingripa på Konungens rätt att uti ifrågasvarande afseende *ensam* lagstifta, utan att motionären uppvisat något giltigt skäl för ett sådant ingripande.

Med hänsyn till motionens affattning, synes, på det af mig nu anförda *formella* skäl, motionen alltså icke böra bifallas, och jag får därför, herr grefve och talman, för min del yrka bifall till lagutskottets hemställan.

*Ifrågasatt
skärpning af
villkoren för
värnpliktiges
rätt att af-
flytta från
riket.*

(Forts.)

Herr Unger: Ja, hvad effektiviteten af förbudet beträffar, är det nog icke så maktlöst, som den siste talaren föreställer sig. Om så vore, kan jag icke förstå, hvarför det hos Kungl. Maj:t begäres tillstånd att få utflytta. Det tyder tvärtom på att förbudet göres gällande. Vi veta, att på de stora emigrationsplatserna se myndigheterna till, att de, som önska utflytta, hafva utflyttningsbevis; annars få de icke resa. Men jag tror också, att det på många ställen, där de landa, fordras, att de skola hafva utflyttningsbevis. Så att i den omständigheten torde icke förefinnas något skäl att afstyrka en lagstiftning i detta afseende. Men jag måste medgifva, att motionärens skrifvelsförslag kunde vara bättre i formellt hänseende. Jag är icke mycket vän af skrivelser i allmänhet, såsom herrarne torde veta, men jag ville dock, för att gifva ett pregnant uttryck åt de stora sympatier, som jag vet att Första Kammaren och hvarje vän af fosterlandet hyser för denna motion, yrka bifall till densamma.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande utlåtande yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställts skulle bifallas; 2:o) af herr *Sjöcrona*, att utskottets hemställan måtte bifallas med uteslutande ur motiveringen af sista stycket, börjande med orden »Såsom motionären antydtt» till och med »utvandrandes anhöriga»; och 3:o) att kammaren med afslag å utskottets hemställan skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr *Sjöcronas* förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 18 och 20 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 43, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser om exekutiv försäljning af fastighet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 17 och 18 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 4,

i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om användning af torf till eldning vid statens järnvägar och statens öfriga verk, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle, jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nedan nämnda, under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) om afstående af Sveriges rätt att återlösa Wismar med område;

2:o) angående utvidgning af Kristinehamns hospital samt af Piteå hospital och asyl; äfvensom

3:o) angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående förslag till lag angående solidariska bankbolag, m. m., och

2:o) med förslag till lag angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs, till lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura samt till lag angående ändrad lydelse af 55 § i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 1,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
